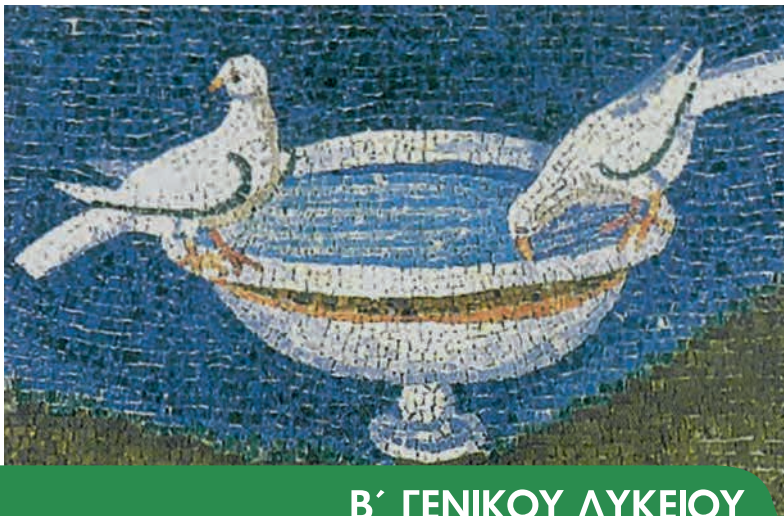

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Δ. Λ. ΔΡΙΤΣΑ - Δ. Ν. ΜΟΣΧΟΥ - ΣΤΥΛ. Λ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

Χριστιανισμός και Θρησκευματα

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφείς

1. Δημήτριος Α. Δρίτσας, Δρ Θεολογίας, Σχολικός Σύμβουλος
2. Δημήτριος Ν. Μόσχος, Δρ Θεολογίας, Καθηγητής Λυκείου Αναβύσσου
3. Στυλιανός Α. Παπαλεξανδρόπουλος, Επίκ. Καθηγητής Θεολ. Σχολής Πανεπ. Αθηνών

Κριτική Επιτροπή

1. π. Κων/νος Φούσκας, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Πανεπ. Αθηνών
2. π. Θεοδώρητος Πολυζωγόπουλος, Δρ Φιλοσοφίας, Καθηγητής Κολεγίου Αθηνών
3. Γεώργιος Στάθης, DEA Θεολογίας, Σχολικός Σύμβουλος

Γενική επιμέλεια

Δημήτριος Ε. Καραμάτσκος, Μεταπτυχιακό δίπλωμα Θρησκευολογίας

Εποπτεία

Ιωσήφ Περάκης, Δρ Γλωσσολογίας, Πάρεδρος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Εικονογράφηση και Εικόνα εξωφύλλου

Νικόλαος Α. Χούτος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι αλλαγές που ενσωματώθηκαν στην παρούσα επανέκδοση έγιναν με βάση τις διορθώσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

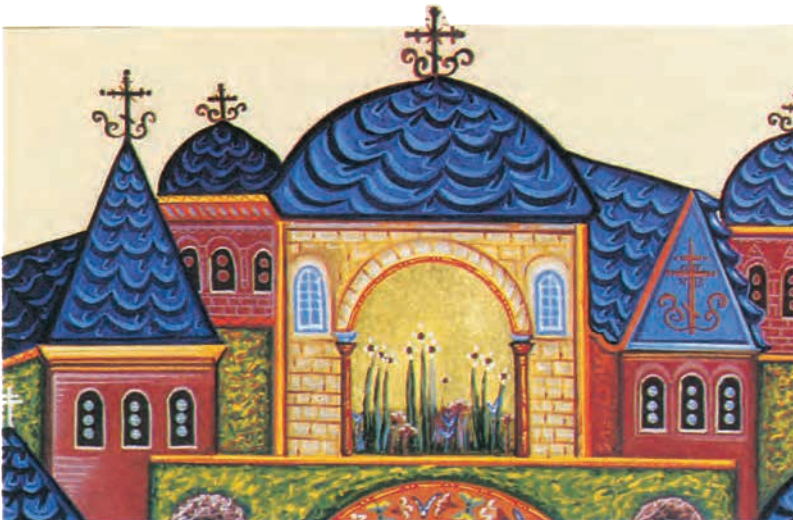
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Δημήτριος Α. Δρίτσας
Δημήτριος Ν. Μόσχος
Στυλιανός Α. Παπαλεξανδρόπουλος

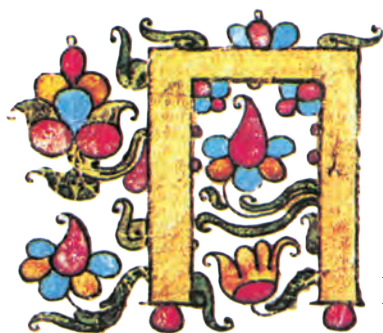
Η συγγραφή και η επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ε Π Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Ερωτήματα σχετικά με τα μεγάλα ζητήματα της ζωής..... 11
2. Το ζήτημα για το Θεό..... 19
3. Θρησκεία: ένα πανανθρώπινο φαινόμενο..... 27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ: ΟΥΣΙΑ-ΠΡΟΣΦΟΡΑ-ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ 35

Το σύμβολο της Πίστεως (Παράθεση του κειμένου)..... 37

4. Ποιος είναι ο Θεός κατά την πίστη του Χριστιανισμού 38
5. Η Βασιλεία του Θεού: όραμα αλλιώτικης ζωής ή ουτοπία;..... 47
6. Γιατί ο Ιησούς Χριστός ήταν και είναι «σημείον αντιλεγόμενον»; 55
7. «Τίνα με λένουσιν οί άνθρωποι εἶναι;» 65
8. Τι είναι το Άγιο Πνεῦμα;..... 73
9. Αρχή και πορεία του κόσμου 80
10. Ο άνθρωπος στο αρχικό του μεγαλείο 91
11. Γιατί υπάρχει το κακό στον κόσμο; 100
12. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ορθοδοξίας..... 108
13. Η παράδοση της Εκκλησίας: πολύτιμη κληρονομιά ζωής
ή τροχοπέδη της; 117
14. Η ορθόδοξη άσκηση 124
15. Ο δυναμικός και απελευθερωτικός χαρακτήρας του Χριστιανισμού 133
16. Η δικαιοσύνη του κόσμου και η δικαιοσύνη της Εκκλησίας..... 139
17. Ο συνάνθρωπος ως αδελφός..... 147
18. Το χριστιανικό ήθος ως υπέρβαση των προκαταλήψεων του κόσμου
- Σύγχρονες θεολογικές ζυμώσεις..... 155

19. Η χριστιανική κοινότητα μέσα σ' έναν πλουραλιστικό κόσμο	161
20. Η χριστιανική θεώρηση του κράτους και της πολιτικής.....	167
21. Φανατισμός και ανεξιθρησκία	173
22. Πόσο δίκαιη είναι η κριτική κατά του Χριστιανισμού;	181
23. Το φαινόμενο της αθεΐας.....	187
24. Πίστη και Επιστήμη: αλληλοαποκλειόμενα ή αλληλοσυμπληρούμενα;	196
25. Ελληνισμός και Χριστιανισμός.....	205
26. Ποια η σχέση μεταξύ Χριστιανισμού και πολιτισμού;	212

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

27. Η αρχαία ελληνική θρησκεία	221
28. Τα αφρικανικά θρησκευματα	229
29. Ο Ιουδαϊσμός	234
30. Το Ισλάμ (Α)	242
31. Το Ισλάμ (Β)	250
32. Ο Ινδουισμός Α΄	256
33. Ο Ινδουισμός Β΄	263
34. Η Γιόγκα.....	272
35. Ο Βουδδισμός	279
36. Η κινεζική θρησκεία	290
37. Η ιαπωνική θρησκεία	300
38. Η θρησκεία μπροστά στο πρόβλημα του θανάτου	307
39. Γενικές διαπιστώσεις	
- Η τελική απάντηση της Εκκλησίας στον άνθρωπο	313
ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ	321
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	324

Πρόλογος

Το περιεχόμενο του βιβλίου αυτού, αγαπητοί μαθητές, απευθύνεται σε σας τους νέους και τις νέες που προσπαθείτε να συγκροτήσετε τη δική σας κοσμοθεωρία και βιοθεωρία. Σας προσφέρει αφενός μεν μια συνολική παρουσίαση της χριστιανικής διδασκαλίας για τα μεγάλα ζητήματα (Θεός, Κόσμος, Άνθρωπος και Ζωή), αφετέρου δε σας παρέχει τη δυνατότητα να γνωρίσετε και τα σύγχρονα μεγάλα θρησκευόμενα. Για τη σωστή ενημέρωση και το γόνιμο προβληματισμό σας απαιτούνται δυο βασικές προϋποθέσεις: 1. η απροκατάληπτη και η αντικειμενική ενημέρωσή σας για το Χριστιανισμό και τα άλλα θρησκευόμενα και 2. η ενεργός συμμετοχή σας στη διδακτική διαδικασία.

Οι πνευματικές αναζητήσεις και οι μεταφυσικές ανησυχίες σας - θετικό στοιχείο της εφηβείας - είναι δυνατό να βρουν ικανοποιητικές απαντήσεις μέσα από αυτό το μάθημα. Θεωρούμε δε ότι είναι μια μεγάλη ευκαιρία να συμπληρωθούν κάποιες ελλείψεις και να συζητηθούν κάποιες αμφισβητήσεις, αμφιβολίες ή και αντιρρήσεις σας ακόμη, σχετι-

κές με το περιεχόμενο της ορθόδοξης πίστης. Αυτό επιβάλλεται ιδιαίτερα στην εποχή μας, κατά την οποία γινόμαστε μάρτυρες της ραγδαίας και αλματώδους επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου. Έχει διαπιστωθεί ότι η θρησκευτική πίστη έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει ουσιαστικά στην εξισορρόπηση μεταξύ των υλικών και πνευματικών απαιτήσεων και αναγκών της ανθρώπινης ύπαρξης.

Ευχόμαστε και ελπίζουμε ότι με την παρουσίαση και τη διαλογική ανάπτυξη των θεμάτων που απαρτίζουν τον πίνακα περιεχομένων του βιβλίου θα σας δοθεί η δυνατότητα να συμπληρώσετε την εγκύκλια μόρφωσή σας και να ολοκληρώσετε την προσωπικότητά σας. Έτσι, θα μπορείτε να πάρετε θέση για τα μεγάλα ζητήματα της ζωής και να επιτύχετε τους ωραίους και υψηλούς στόχους σας προς το συμφέρον τόσο το προσωπικό όσο και το κοινωνικό.

Οι συγγραφείς

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Ερωτήματα σχετικά με τα μεγάλα ζητήματα της ζωής

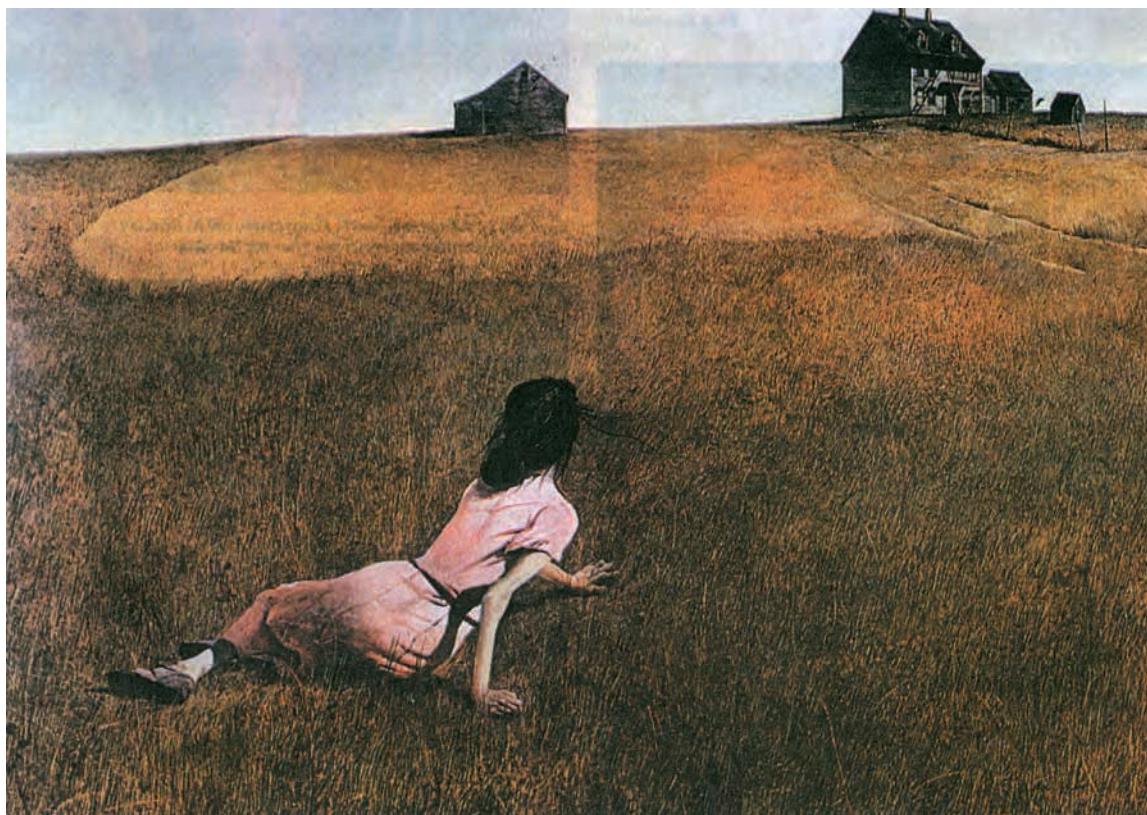
Από τη στιγμή που ο άνθρωπος αρχίζει να σκέπτεται, αρχίζει και να ερωτά. Είναι το μόνο έμψυχο ον που έχει τη δυνατότητα να ερωτά και να προσπαθεί να δώσει απαντήσεις. Το προνόμιο αυτό είναι σύμφυτο με τη λογική του και με τον όλο ψυχισμό του. Με το πρώτο μας μάθημα θα επιχειρήσουμε όλοι μαζί να αναζητήσουμε και να επισημάνουμε τα κρίσιμα ερωτήματα που σχετίζονται με τα μεγάλα ζητήματα της ύπαρξης και της ζωής. Ακόμη θα προσπαθήσουμε να διακριβώσουμε εάν ο Χριστιανισμός δίνει απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά.

α) Πρωτάμε, γιατί αναζητούμε την αλήθεια

Η διατύπωση ερωτημάτων και η αναζήτηση των σχετικών απαντήσεων είναι μια υπαρξιακή ανάγκη, που απασχολεί όλους τους ανθρώπους και δεν είναι απλά προσωπικό ζήτημα μεμονωμένων φιλοσόφων. Όσο περισσότερο αναπτύσσεται πνευματικά ο άνθρωπος, τόσο και πιο σημαντικά και πολύπλοκα ερωτήματα διατυπώνει και προσπαθεί να βρει τις πιο σωστές απαντήσεις στα μεγάλα ζητήματα που τον απασχολούν. Κοινός παρονομαστής αυτών των ερωτημάτων είναι η βαθιά πνευματική ανάγκη της γνώσης της αλήθειας **για το Θεό, τον κόσμο και τον άνθρωπο.**

Στα πλαίσια αυτής της πνευματικής προσπάθειας οι άνθρωποι σταδιακά έθεσαν τις βάσεις των επιστημών και της φιλοσοφίας. Σπουδαίοι φιλόσοφοι προσπάθησαν να δώσουν απαντήσεις στα καίρια αυτά ερωτήματα, στηριζόμενοι στην παρατήρηση, τους προβληματισμούς τους και την ανθρώπινη λογική.

Υπάρχουν όμως και μερικοί άνθρωποι, οι οποίοι αποφεύγουν να θέσουν ερωτήματα σχετικά με τα μεγάλα ζητήματα της ζωής. Είναι εκεί-

Άντριου Γουάιεθ, *Ο κόσμος της Χριστίνας* (1948).
Η βαθιά απορία που δημιουργεί στον άνθρωπο το γεγονός της ύπαρξης και το νόημά της είναι διάχυτη σ' αυτόν τον πίνακα.

νοι που είναι εγκλωβισμένοι σε προκαταλήψεις ή αδιαφορία, και άλλοι που έχουν περιορίσει τη σκοπιμότητα της ανθρώπινης ύπαρξης μόνο στα υλιστικά πλαίσια και έχουν σαν δόγμα τους το: “Φάγωμεν πίωμεν, αύριον γάρ αποθνήσκομεν”.

β) Υπάρχουν απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα;

Πριν απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό είναι ανάγκη να αναφέρουμε τα μεγάλα ερωτήματα που απασχολούν τον άνθρωπο από τότε που εμφανίστηκε στον πλανήτη μας. Θα μπορούσαμε να τα συγκεφαλαιώσουμε στο τριπλό θεματολόγιο: **Θεολογία, Κοσμολογία, Ανθρωπολογία.**

Ξεκινώντας από το τρίτο, την *ανθρωπολογία*, εξειδικεύουμε το θεματολόγιο στα εξής επιμέρους βασικά ερωτήματα: Τι είναι ο άνθρωπος;

Ποια είναι η βαθύτερη ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης; Από πού προέρχεται; Πού πηγαίνει; Γιατί ζει; Πώς πρέπει να ζει; Γιατί υπάρχουν στη ζωή το κακό και ο θάνατος; Παρόμοια για την *κοσμολογία* βασικά ερωτήματα είναι τα ακόλουθα: Από πού προήλθε ο κόσμος; Μήπως υπάρχει αιώνια ή έχει κάποια αρχή και τέλος; Γιατί δημιουργήθηκε και πού πορεύεται τελικά; Σχετικά με τη *θεολογία* ερωτήματα που απασχολούν τον άνθρωπο είναι: Υπάρχει Θεός; Αν υπάρχει, τι είναι, πού βρίσκεται και ποια είναι η σχέση του με τον κόσμο και τον άνθρωπο; Ποια είναι η αναγκαιότητα της θρησκείας;

Στα μεγάλα και βασανιστικά αυτά ερωτήματα δόθηκαν κατά καιρούς διάφορες απαντήσεις. Οι απαντήσεις αυτές είναι δυνατό να αναζητηθούν στα φιλοσοφικά συστήματα, στις θρησκείες, στις φυσικές και τις ανθρωπιστικές επιστήμες, στα ηθικά και κοινωνικά συστήματα. Αρκετές φορές οι απαντήσεις που δίνονταν δεν ικανοποιούσαν επαρκώς τους ανθρώπους με συνέπεια την αδιάκοπη αναζήτηση της αλήθειας.

γ) Ο Χριστιανισμός δίνει απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα;

Προτού απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό θα προσπαθήσουμε να επισημάνουμε τις απαντήσεις του Χριστιανισμού στα μεγάλα θέματα της Θεολογίας, της Κοσμολογίας και της Ανθρωπολογίας με βάση τις επίσημες πηγές της θρησκείας μας. Αυτό θα γίνει στα μαθήματα που ακολουθούν. Η πείρα και η ιστορία της Εκκλησίας δείχνουν ότι υπάρχουν απαντήσεις σ' όλα αυτά τα ερωτήματα, που ικανοποιούν τον άνθρωπο της κάθε εποχής.

Εσφαλμένα έχει αποδοθεί στην Εκκλησία ο λόγος “πίστευε και μη ερεύνα”. Η Εκκλησία πάντοτε διακηρύττει το “πίστευε μετ’ ερεύνης”. Δηλαδή η έρευνα δεν απαγορεύεται, αλλά πηγαίνει παράλληλα με την πίστη. Η αποδοχή μιας άλλης εκδοχής με τη φράση “ερεύνα και πίστευε”, που σημαίνει πρώτα να ερευνάς και κατόπιν να πιστεύεις, θα οδηγούσε σε αδιέξοδα, γιατί υπάρχουν περιοχές, όπου η ανθρώπινη έρευνα είναι αδύνατη, καθώς τα θέματα της πίστης υπερβαίνουν την ανθρώπινη λογική και αναφέρονται σε πραγματικότητες που είναι πέρα από τη φυσική πραγματικότητα. Η αναζήτηση της αλήθειας για το Θεό και τη διαδρομή που πρέπει να ακολουθήσει ο άνθρωπος, για να αποκτήσει νόημα η ζωή του, είναι πέρα από τις επιστημονικές έρευνες.

Ανευρίσκεται στη μελέτη των κειμένων της Αγίας Γραφής. Ο προφητικός λόγος του Ιερεμία είναι σαφής: *«Τάδε λέγει Κύριος· στήτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἴδετε καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ καὶ βαδίζετε ἐν αὐτῇ καὶ εὐρήσετε ἀγνισμόν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»* (Ιερ. 6, 16). Όποιος αναζητήσει την αλήθεια με απροκατάληπτη διάθεση, βρίσκει τις απαντήσεις, όπως και ο ίδιος ο Χριστός μάς προτρέπει: *«Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γάρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται»* (Ματθ. 7, 7-8).

Η χριστιανική διδασκαλία για το Θεό, τον κόσμο και τον άνθρωπο έχει τη σφραγίδα της θείας εγκυρότητας και της πείρας αγίων ανθρώπων. Πρέπει εδώ να διευκρινίσουμε ότι η χριστιανική πίστη δεν εμπλέκεται σε καθαρώς επιστημονικά θέματα. Η επιστήμη είναι ελεύθερη να διεξάγει τις δικές της έρευνες, μέσα από τις οποίες αναδεικνύεται το μεγαλείο της δημιουργίας που οδηγεί στη δόξα του Δημιουργού. Αυτή είναι η αγιογραφική αντίληψη: *«καὶ αὐτός (ο Θεός) ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ»* (Σοφία Σειράχ 38, 6).

Η πίστη, η αποδοχή των χριστιανικών αληθειών προϋποθέτει το λογικό και την ελεύθερη θέληση του ανθρώπου. Η πίστη δεν είναι παράλογη, δεν αντιτάσσεται στο λογικό. Απλά τα θέματα της πίστης υπερβαίνουν την ανθρώπινη λογική. Αυτά προϋποθέτουν την ελευθερία και την πίστη. Επομένως, οι απαντήσεις του Χριστιανισμού στα μεγάλα ερωτήματα απαιτούν αφενός μεν την αντικειμενική και απροκατάληπτη προσέγγιση, αφετέρου δε την ελεύθερη και συνειδητή αποδοχή των απαντήσεων αυτών. Πάνω σ' αυτές μπορεί να στηριχτεί και η ρύθμιση της ζωής όσων αναζητούν το νόημα και το σκοπό τους ζωής τους.

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. *«Τίς δ' οἶδε εἰ ζῆν τοῦθ' ὃ κέκληται θανεῖν, τό ζῆν δέ θνήσκειν ἐστί;»*
(Ποιος γνωρίζει αν αυτό που ονομάζουμε θάνατο είναι ζωή και αν η ζωή είναι θάνατος;).

(Ευριπίδης).

2. «προσέθηκεν αὐτοῖς ἐπιστήμην καὶ νόμον ζωῆς ἐκκληροδότησεν αὐτοῖς».

(Σοφ. Σειράχ 17, 11).

3. ΜΗΠΩΣ

Τι λοιπόν; της ζωῆς μας το σύνορο
θα το δείχνει ένα ορθό κυπαρίσσι;
Κι απ' ό,τι είδαμε, ακούσαμε, αγγίζαμε
τάφου γη θα μας έχει χωρίσει;
Ό,τι αγγίζουμε, ακούμε και βλέπουμε

Αυγοτέμπερα σε χαρτί. Χειρ Νικολάου. 1999.